

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

УДК 811.111:378.6

Катерина Галацин, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №2
Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розкриваються методологічні засади викладання англійської мови у вищій технічній школі як дієвого чинника формування комунікативної компетентності студентів; аналізуються підходи до організації викладання англійської мови та характеризуються основні принципи реалізації цього процесу.

Ключові слова: комунікативна компетентність, викладання англійської мови, підхід, принцип.

Літ. 14.

Екатерина Галацин, кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры английского языка технического направления №2
Национального технического университета Украины “Киевский политехнический институт”

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШЕМ ТЕХНИЧЕСКОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье раскрываются методологические основы преподавания английского языка в высшей технической школе как действенного фактора формирования коммуникативной компетентности студентов; анализируются подходы к организации преподавания английского языка и характеризуются основные принципы реализации этого процесса.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, преподавание английского языка, подход, принцип.

Kateryna Halatsyn, Ph. D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the
English Language of Technical Orientation № 2 Department
National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF TEACHING ENGLISH IN HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTION

The article deals with methodological principles of teaching English in Higher Technical School as an effective factor favouring the formation of the students' communicative competence. Approaches to the organisation of teaching English process are analysed and basic principles of its implementation are characterized.

Keywords: communicative competence, teaching English, approach principle.

Актуальність дослідження. Глобалізаційні тенденції, інтеграція культур, процеси інтенсифікації обміну інформацією на всіх рівнях суспільної взаємодії визначають зростаючу роль комунікації в сучасному українському суспільстві, що в свою чергу актуалізує проблему формування комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Головним завданням сучасної освіти, на що наголошують провідні положення державних документів (Закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про вищу освіту”), є гармонійний і всебічний розвиток особистості, її інтелектуальних здібностей, здатності реалізувати себе у професійній діяльності. У цьому контексті актуалізується твердження про те, що процес становлення особистості майбутнього спеціаліста відбувається завдяки формуванню його комунікативної компетентності в цілому й

іншомовної зокрема. А відтак зростає потреба поглибленого формування комунікативної компетентності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі, яка певною мірою задовольняється у процесі вивчення іноземної мови.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про підвищення наукового інтересу до проблеми формування комунікативної компетентності студентів, розвитку їхньої комунікативної культури, а також пошуку нових змісту, форм і методів вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. У працях М. Васильєвої, О. Ветохова, Н. Волкової, В. Грехнева, В. Кан-Калика, І. Комарової, А. Мудрика, С. Мусатова, С. Ольховецького, Л. Паламар, Л. Петровської, В. Полторацької, С. Рябушко, Г. Сагач, В. Тернопільської, Л. Шепеленко, Е. Яценко та

ін. досліджувались питання формування комунікативної компетентності та комунікативної культури особистості. Це, зокрема, дослідження, акцент у яких спрямований на комунікативну взаємодію, психологічні аспекти комунікативної підготовки студентів, педагогічні умови формування комунікативної культури та окремих комунікативних умінь і навичок.

Деякі ефективні стратегії оптимізації процесу викладання іноземних мов досліджували Т. Артеменко та І. Ліпко. Ці ж автори розкривали й деякі аспекти комунікативного підходу до навчання іноземних мов.

Про дискурсивну основу навчання іноземних мов та її роль у формуванні комунікативної компетенції говорять В. Костенко, І. Знаменська, І. Сологор. Метод діалогу культур у процесі викладання іноземних мов досліджують Н. Тверезовська та Г. Чердніченко.

Сучасні освітні технології при вивченні іноземних мов аналізує М. Скуратівська. Питання методичної організації навчання аудіювання, формування аудитивних навичок студентів нелінгвістичних спеціальностей вивчали Л. Підколесна та О. Тернова.

Не дивлячись на глибокий теоретико-методичний аналіз проблеми формування комунікативної компетентності особистості, питання активізації цього процесу під час вивчення студентами іноземної мови потребує подальшого дослідження та вирішення.

Практика переконливо свідчить про те, що на сьогоднішній день незначна частина майбутніх фахівців досягає високого рівня культури спілкування та міжособистісної взаємодії, більшість із них схильні переважно до репродуктивної діяльності, їм бракує ініціативи і прагнення до самовдосконалення. Це негативно відображається на їхніх досягненнях у процесі професійної діяльності та на життєвому самовизначенні (І. Бех, Л. Божович).

Означена ситуація уповільнює упровадження комунікативного підходу в практику навчально-виховного процесу вищих технічних навчальних закладів. Як наслідок, студенти переважно не здатні самостійно створювати і продуктивно розв'язувати комунікативні ситуації, що передбачають активну соціальну взаємодію, не володіють уміньми й навичками соціального мислення, соціальної фасилітативності, рефлексії, роботи в команді, не здатні запобігати конфліктам та конструктивно вирішувати їх, не завжди в змозі актуалізувати механізми професійного й особистісного самовдосконалення.

Метою нашої статті є аналіз методологічних

засад організації викладання англійської мови у вищих технічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. У ході дослідження нами встановлено, що визначником сформованості комунікативної компетентності та комунікативної культури є комунікативність особистості як складна інтегративна якість, що проявляється не лише в комунікабельності людини як умінні говорити, але й у її потребі в спілкуванні та позитивних емоціях від взаємодії з іншими людьми, у здатності впливати на інших людей і самій такий вплив сприймати. З огляду на це важливим у викладанні англійської мови задля формування високого рівня комунікативної компетентності студентів є *комунікативний підхід* (О. Бодальов, Н. Волкова, В. Грехнев, І. Зимняя, І. Зязюн, С. Єлканов, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, С. Мусатов, О. Рудницька, В. Семиченко, В. Сластьонін, І. Тимченко).

З іншого боку, формування комунікативності студентів вищих технічних навчальних закладів буде ефективним, якщо навчально-виховний процес організовано на засадах *компетентнісного підходу*, як стверджують В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Сухомлинська, А. Хуторський та ін. [9].

Метою навчання іноземної мови в вищій школі на сучасному етапі, як зауважує М. Скуратівська, є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних життєвих ситуаціях. Іноземна мова є засобом комунікації, спілкування з представниками інших націй. Таким чином, в освіті продовжує розвиватися і надалі культурологічний або інтеркультурний підхід у навчанні в рамках концепції "діалогу культур", з метою формування полімовної грамотності студентів [14].

Компетентнісний підхід в освіті тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим (Ш. Амонашвілі, Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, О. Леонтьєв, В. Лутай, О. Пехота, В. Семиченко, І. Якиманська) та *діяльнісним підходами* (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Віготський, П. Гальперін, Г. Костюк, О. Леонтьєв, М. М'ясищев, С. Рубінштейн до організації навчально-виховного процесу.

Навчання англійської мови у вищій технічній школі зорієнтоване на розвиток особистості студента, який є суб'єктом у навчально-виховному процесі, який може бути успішно реалізований лише за активної участі студентів у суб'єкт-суб'єктній взаємодії "викладач-студент", що власне й передбачає набуття студентами

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

відповідного досвіду комунікативної поведінки та діяльності. У такому контексті студент розглядається нами як суб'єкт навчально-виховної діяльності, процес опанування англійською мовою як цілісна навчально-пізнавальна й виховна діяльність з формування комунікативної поведінки, а її об'єктом є весь спектр міжособистісної взаємодії.

Сутність діяльнісного підходу полягає у формуванні не лише знань студентів, а й їхніх переконань, які є основою соціальної поведінки людини, її здатності до конструктивної міжособистісної взаємодії.

Саме діяльнісний підхід у викладанні англійської мови відображає специфіку цього навчального предмету, – що провідним компонентом змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а *способи діяльності*, тобто навчання різних видів мовленнєвої діяльності: *говоріння, аудіювання, читання, письмо*.

Отже, кінцевою метою діяльнісного підходу в організації навчально-виховного процесу є перетворення студентів на суб'єкт учіння, у нашому випадку – на суб'єкт формування комунікативної компетентності.

Нами вище вже доведено, що в основі викладання англійської мови як засобу формування комунікативної компетентності студентів – майбутніх інженерів лежить гуманізація міжособистісних відносин, що забезпечується *гуманістичним підходом* в організації навчально-виховного процесу, на що наголошено у працях Г. Балла, І. Беха, С. Бондаревської, С. Гончаренка, В. Грицькової, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кудіної, В. Лугай, А. Суценка, Н. Талізінної. Відповідно до гуманістичного підходу викладання англійської мови має сприяти виробленню прагнень і вмінь студентів будувати на моральних засадах свої взаємовідносини з оточуючим середовищем та іншими людьми [1; 2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав підстави нам стверджувати, що комунікативна компетентність майбутнього інженера є складним, багатоаспектним та інтегративним утворенням, яке складається із взаємопов'язаних компонентів, а тому й потребує *системного підходу* (С. Амеліна, В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Каверіна, В. Кремень) до її формування [2; 3; 11]. Його значущість посилює той факт, що цей процес відбувається в рамках системи професійної підготовки майбутніх фахівців, тобто включається як підсистема у загальну систему фахової підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах.

З огляду на це, викладання англійської мови

грунтується також на системному підході. Це означає, що в межах навчальної програми вивчення англійської мови формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів визначається змістом професійної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів та загальними закономірностями навчально-виховного процесу.

Розкриваючи методологічні засади викладання англійської мови у вищій школі, доцільним є аналіз основних принципів організації цього процесу. Так, у ході дослідження нами проаналізовано та визначено основні принципи викладання англійської мови у вищому технічному навчальному закладі.

Принцип діалогізації навчального процесу, тобто лише спілкування, побудоване на діалогічних засадах, надає постійний імпульс до взаєморозвитку партнерів (викладачів і студентів), є засобом науково-пізнавальної творчості. Доведено, що в гуманістичній парадигмі освіти справжні суб'єкт-суб'єктні відносини учасників педагогічного процесу можуть реалізуватися тільки в діалозі. Потреба у природності, динамічності, мобільності професійного спілкування, плідній взаємодії і співпраці у сфері професійної діяльності визначає пріоритет діалогічності у професійному спілкуванні.

Звідси логічною є *інтелектуальна взаємодія та співтворчість викладачів і студентів*, яка забезпечує пошук шляхів універсального розвитку, рівноваги і гармонії між інтелектом і почуттями як викладачів, так і студентів.

Принцип комунікативної спрямованості навчання передбачає таку організацію викладання навчальної дисципліни, що забезпечує належний рівень практичного володіння англійською мовою в усній і писемній формах. Практична конструктивна реалізація цього принципу вимагає застосування традиційних та інтерактивних форм і методів організації пізнавальної діяльності студентів [2; 3].

Єдність і взаємозалежність навчання, виховання і життєдіяльності студентів впливає з того, що процес викладання англійської мови у вищому технічному навчальному закладі не є вузькою сферою діяльності викладача англійської мови і студентів, він є цілісною системою організації життєдіяльності студента в конкретному соціально-природному середовищі; кожен компонент такої діяльності певним чином впливає на засвоєння англійської мови, формування тієї чи іншої складової комунікативної компетентності і відповідно тих чи інших особистісних якостей особистості майбутнього фахівця.

Принцип професійного та соціокультурного спрямування навчального процесу, який забезпечується відповідними текстовими, наочними, інформаційно-технічними матеріалами.

Принцип взаємозв'язку та взаємозалежності різних видів мовленнєвої діяльності враховує спільні психологічні механізми, спирається на використання максимуму відповідних аналізаторів для досягнення належного рівня сформованості англійської мови, навичок і вмінь.

Неперервність у вивченні англійської мови та формуванні комунікативної компетентності студентів, оскільки комунікативна компетентність фахівців-інженерів є невід'ємною складовою їх загальної професійної культури, головною детермінантою у підготовці сучасного висококваліфікованого спеціаліста, спроможного задовольнити зростаючі потреби сьогоденної соціально-економічної і політичної ситуації і, відповідно, вимоги кваліфікаційних характеристик. Ця інтегративна ідея зумовлює необхідність комунікативної професійно спрямованої підготовки майбутніх інженерів у системі неперервної освіти, яка базується на основі органічної єдності цільових, змістових, процесуальних характеристик розвитку їх комунікативної компетенції [4].

Принципи ситуативності та тематичної подачі навчального матеріалу на навчальних заняттях з англійської мови, які забезпечують умови для формування комунікативності майбутнього фахівця. За змістом оволодіння мовою відбувається у межах тем, визначених навчальною програмою; основною формою організації спілкування має бути мовленнєва ситуація. У підготовці майбутніх інженерів доцільним є застосування ситуацій різних сфер спілкування: від соціально-побутової сфери спілкування (родина, сімейні традиції; будинок і квартира, домашні обов'язки, уподобання; тварини) до освітньо-професійної (ВТНЗ, навчальні предмети, виробничі практики, виконання професійних обов'язків).

Принцип діяльнісного характеру вивчення англійської мови, тобто цілеспрямоване оволодіння мовленнєвими діями з метою їх подальшого використання для розв'язання певних комунікативних завдань, забезпечуючи таким чином мовленнєву взаємодію студентів, що властива комунікативному та діяльнісному підходам до організації навчання й виховання.

Нами враховано також, що діяльність, яка приносить успіх і задоволення суб'єкту, буде ефективно впливати на процес засвоєння англійської мови і формування комунікативної

компетентності. Звідси, важливим є принцип *створення ситуацій успіху*, – тобто, не є ефективною діяльність, що здійснюється примусово або за необхідністю.

Враховання індивідуальних особливостей студентів, тобто у процесі викладання англійської мови необхідно спиратися на комунікативний потенціал та комунікативні здібності кожного студента.

Принцип домінуючої ролі вправ і завдань підкреслює специфіку вивчення англійської мови, адже оволодіння іноземною мовою як навчальним предметом прямо пропорційно залежить від організації інтенсивної тренувальної діяльності. Що в свою чергу взаємозв'язане з *активністю студентів* у професійному та міжособистісному спілкуванні. Лише активна участь кожного студента в оволодінні комунікативними знаннями, вміннями забезпечує позитивний результат розвитку власної комунікативної поведінки.

Не менш актуальним у контексті проблеми нашого дослідження є також дотримання таких *принципів*, як: принцип опори на позитивне в людині, що є характеристикою оптимістичного сприйняття кожної особистості, її можливостей розвитку та саморозвитку, удосконалення; принцип глибокої поваги та емпатії до особистості, що ґрунтується на усвідомленні емоційного стану іншої особистості і здатності розділити її проблеми та досвід, їх розв'язання; принцип відкритості, що базується на розвитку творчого антидогматичного мислення, здатного сприймати будь-яку інформацію і позитивно ставитися до цінностей і надбань, які репрезентують різні культури й субкультури; принцип толерантності, який передбачає терпиме ставлення і повагу, розуміння і співробітництво, неприпустимість порушення прав інших людей (незалежно від спрямованості їхньої діяльності, переконань тощо) [4].

Висновок. На сучасному етапі розвитку українського суспільства актуальною є проблема формування комунікативної компетентності майбутнього фахівця інженерно-технічної спрямованості.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами встановлено, що комунікативна компетентність студента вищого технічного навчального закладу формується на ґрунті особистісних, мотиваційних компонентів, прояву загальної культури особистості під час різних видів спілкування, а також комунікативних знань, сформованих комунікативних умінь і навичок. Важливим у цьому сенсі є міжособистісне спілкування студентів між собою та з

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

викладачами. А отже, формування комунікативної компетентності студентів – майбутніх інженерів залежить від багатьох чинників, одним із яких є викладання англійської мови.

Головна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні в студентів ВНЗ комунікативної компетентності, яка дозволяла б їм здійснювати успішне продуктивне спілкування в усній та писемній формах у межах сфер і тем, визначених навчальною програмою.

У ході дослідження нами доведено, що викладання англійської мови є дієвим чинником формування комунікативної компетентності особистості студента, якщо у вищому технічному навчальному закладі створюються умови для максимального розвитку кожним студентом своїх потенційних можливостей та атмосфери творчості. Цьому сприяє максимальна варіативність та альтернативність форм організації пізнавальної діяльності студентів і методів навчання, які спрямовані на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння (діалогічного і монологічного мовлення), читання і письма.

Проаналізовано методологічні основи викладання англійської мови у вищій технічній школі.

Подальшого дослідження потребує теоретико-методичний аналіз застосування різних інтерактивних та інформаційних технологій задля активізації цього процесу.

1. Бех І.Д. Рефлексія в духовному саморозвитку особистості [Текст] / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 1. – С. 30 – 37.

2. Галацин К.О. Особливості формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів / К.О. Галацин // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк: РВВ Вежа, 2012. – № 8 (233). – С. 54 – 58.

3. Галацин К.О. Умови формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів / К.О. Галацин // Молодь і ринок: щомісячний наук.-пед. журн. – Дрогобич: РВВ “Коло”, 2012. – № 7 (90). – С. 144 – 147.

4. Глушок Л.М. Застосування інтерактивних методів при викладанні англійської мови у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії / Л.М. Глушок // Педагогічний дискурс. – 2010. – Серпень. – С. 56 – 59.

5. Зубенко О.В. Інтерактивні технології навчання при вивченні іноземних мов в технічному ВНЗ. Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця, Україна) / О.В. Зубенко, С.О. Медведєва // Гуманізм та освіта: міжнародна науково-практична конференція. Електронне наукове видання матеріалів конференції.

6. Ковалёв Г.А. Психология познания людьми друг друга / Г.А. Ковалёв // Вопросы психологии. – 1983. – №1. – С. 112 – 118.

7. Международные научно-практические конференции 2014 года. Э.-Научный журнал “Аспект” / Кожушко С.П. Диалогічна взаємодія суб’єктів навчального процесу / Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпропетровськ (Україна)

8. Малашевська К.О. Експериментальна програма формування комунікативної культури майбутніх інженерів / Малашевська К.О. – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2009. – 88 с.

9. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002.

10. Педагогічна майстерність: [підручник] / І.А. Зязюн, Л.В. Крамуценко, І.Ф. Кривонос та ін.; [за ред. І.А. Зязюна]. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.

11. Педагогічні видання / е-журнал “Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку” / Архів номерів / Випуск №2 [2009] / С.М. Амеліна. Культура діалогу як основна характеристика якості професійного спілкування.

12. Петровская Л.А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.

13. Сердюк Т.В. Формування предметної вмотивованості засобами інтерактивних технологій / Т.В. Сердюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. / редкол.: М.І. Сметанський (голова) та ін. – Вип. 26. – Вінниця: ТОВ “Планер”, 2009. – С. 56 – 60.

14. Скуратівська М.О. Проектна робота з використанням ресурсів Інтернет на заняттях з німецької мови // Філологія та методологія викладання: науково-методологічний вісник. – К.: Університет економіки та права “КРОК”, 2013. – С. 56 – 68.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2015

